

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LIII.
Fasciculus 1–25.

EMLÉKKÖNYV

DR. SZABÓ ANDRÁS

EGYETEMI TANÁR

70. SZÜLETÉSNAPJÁRA

SZEGED
1998

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et Juridicarum
Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae

ELEMÉR BALOGH, LAJOS BESENYEI, LÁSZLÓ BODNÁR, OTTÓ CZÚCZ,
JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA, JÁNOS MARTONYI, IMRE MOLNÁR,
FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY, BÉLA POKOL, JÓZSEF RUSZOLY,
LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI, LAJOS TÓTH

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja

a szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos
bizottsága

BALOGH ELEMÉR, BESENYEI LAJOS, BODNÁR LÁSZLÓ, CZÚCZ OTTÓ,
KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS, MARTONYI JÁNOS, MOLNÁR IMRE,
NAGY FERENC, PACZOLAY PÉTER, POKOL BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF,
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ, TÓTH LAJOS

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324-6523

Tanúvallomások (kínvallatás) értékelése a bűnösség megállapításánál az ókori római büntetőjogban

Kunkel, a kiváló német romanista álláspontja szerint — a politikai és a szakrális bűncselekmények kivételével — nem volt lényeges eljárásbeli különbség a polgári és büntető eljárás között.¹ Kunkel vizsgálatait ugyan a köztársaság utolsó századáig terjedő időszakra (Sulla előtti) korlátozza, jóllehet a császárkorban a peres eljárás lényeges változáson megy keresztül, mégis Kunkel álláspontját több vonatkozásban irányadónak kell tekinteni, elsősorban a kétféle peres eljárás lényegét illetően. Persze ez nem jelenti azt, hogy a büntető eljárásnak ne lettek volna meg a maga specifikumai, mint például a kínvallatás, ami ne érdemelne meg külön vizsgáldást.

A hasonló általános elvek abból következtek, hogy a *iurisdiction* irányítója mind büntető, mind polgári ügyben a praetor volt, de a császárkori *cognitio* perben sem vált el a két eljárás egymástól élesen; különös tekintettel arra, hogy bűncselekmények jó része a civiljogi bíróság előtt került eldöntésre.²

Mind a polgári, mind a büntető ügyekben bizonyítékként fel lehetett használni a felek esküjét (a vádlott beismerő vallomását), a tanúvallomást, okiratokat és a tárgyak szemlélését.³ A büntető ügyekben fokozott mértékben vették figyelembe a tettenérést. A magánjogi perekben is megvolt a jelentősége a tettenérésnek, de nem esett olyan súllyal a bírói mérlegelésnél az ügy eldöntésére, mint büntető ügyekben. A magánjogi perben eljáró bíróság előtt csak a *delictumokból* származó keresetknél volt jelentősége a tettenérésnek, egyébként elhanyagolható volt.

Ami a tanúvallomást, illetve a kínvallatást illeti, fogalmi körénél fogva a büntetőjogra kívánjuk visszavetíteni. Különösen az utóbbi elképzelhetetlen dologi, illetve szerződésből adódó, jellegű vagyoni vitáknál. Ad absurdum véve a dolgot, teljesen kizárni ott sem lehetett.

A tanúmeghallgatás témakörben a kínvallatásról kívánunk bővebben szólni. Ehhez azonban nagyon röviden szeretnénk bemutatni a római büntető és eljárási jog néhány sajátosságát, amihez azután kapcsolni lehet a kínvallatást, mint igen fontos bizonyítási eszközt.

¹ W. Kunkel: *Untersuchungen zur Entwicklung des römischen Kriminalverfahrens in vorsullanischer Zeit* (München, 1962) 137. és köv. p.

² M. Kaser: *Das Römische Privatrecht I*² (München, 1971) 610. p.; Kunkel/Mayer-Maly: *Römisches Recht* (Berlin, Heidelberg, New-York, Párizs, Tokyo, 1988) 231., 362. p.; L. Vacce: *Delitti privati e azioni penali nel principato*. ANRW II. 14, 684 és köv.

³ Brósz R.–Pólay E.: *Római jog* (Budapest, 1986) 104. és köv.; G. Pugliese: *Diritto penale pubblico durante il principato* ANRW II. 14., 724. és köv. p.

Minden büntető eljárásnak — így a rómainak is — a célja az igazság kiderítése volt.⁴ Ennek során kellett a vádlott tettességét, bűnösségét bebizonyítani, illetve ártatlansága esetén őt felmenteni. Ha a vádlott bűnösségét bebizonyították, annak jogszerű következménye a büntető ítélet kiszabása volt. Számos forrás szól azonban az ártatlanság vélelméről, az ügyet vizsgáló hivatalnok, illetve a bíró kötelezettségéről a vádlott ártatlanságának a felderítésében, a védő kötelező közreműködéséről.⁵

A bűnösség vagy ártatlanság kiderítése, a vádló, illetve védő, valamint a bíróság tevékenysége adja azt a keretet, azt az eljárási formát, amely biztosítésként szolgálhat az igazság kiderítéséhez, a bűnös megbüntetéséhez — ezzel elégtételt adva a sértettnek, illetve azok hozzátartozóinak — az ártatlan felmentéséhez.⁶

Ha a mai értelemben vett törvényi garanciákról az igazság kiderítésénél nem is beszélhetünk, mégis kimutathatók olyan törekvések, alapelvek, amelyeket a modern büntetőeljárás is alkalmaz, illetve sok esetben átvész az ókori Róma jogából.

Nem lehet vitás, hogy minden bűnüldöző hatóságnak, bíróságnak egy-egy bűncselekmény kapcsán az az alapvető feladata, hogy a bűnöst megkeresse és megbüntesse. A garanciák csak arra szolgálhatnak, nehogy túlkapások történjenek, s ártatlan embereket ítéljenek el.⁷ Ehhez kellett a korabeli viszonyok szintjén a megfelelő módszereket kialakítani és azt törvényessé tenni. Megkíséreljük forrásszerűen a célt és a módszert igazolni, még akkor is, ha ennek egyik eszköze a kínvallatás.⁸

A klasszikus jogtudomány álláspontja szerint — amit Ulpianus tolmácsolásában olvashatunk — büntetést végrehajtani csak olyan személyen szabad, akivel szemben az ítélet már jogerős (*just sententiam*) és ő maga elítéltnek minősül.

Eum accipiemus damnatum, qui non provocavit: ceterum si provocat, nondum damuatus videtur ... damnatus enim ille est ubi damnatio tenuit (D.48.19.2.2)

Nem tekinthető elítéltnek az a személy, aki fellebbezett. Jogerős az ítélet, ha az elítélt nem fellebbezett, vagy a fellebbezési eljárás eredményeként is elítélt marad.

Ulpianus szavai a római államban megvalósult törvényességet tükrözik, ennek hiányában aligha beszélhetnénk a büntetőeljárás garanciáiról. Ezt az elvet erősíti meg az a látszólagos kivétel is, amely néhány esetben bírói ítélet nélkül az elítélttel azonos módon kezeli vagyoni jogi vonatkozásban (javak elkobzása) azt a személyt, aki öngyilkos lett, miután vádat emeltek ellene, illetve a bűncselekménynél való tettenérést követően lett öngyilkos. Papinianus szerint ezek félelemtől a halálba menekültek s ezzel mintegy bűnösségüket bevallják (D.48.21.3.1–2). Nem vonatkoznak viszont ezek a szabályok azokra, akik viszont bár megvádoltak, de a tárgyalás előtt nem öngyilkosságban haltak meg (Macer D.48.21.2.1) (*Cum damnatus nemo videri possit...*).

Ezekből az esetekből egyértelműen következik, hogy a bűnösség megállapítása és büntetés kiszabása csak bírói ítélet alapján lehetséges.

⁴ Zlinszky János: Római büntetőjog, (Budapest, 1992) 63. és köv. p.; Kunkel, i. m. 134 és köv. p.

⁵ Lásd a Digesta 48. könyvének 18 és 19. titulusait, különös tekintettel a 19. titulus első töredékében foglaltakra.

⁶ Th. Mommsen: Römische Strafrecht (Leipzig, 1899) 3. és köv., 95. és köv. p.

⁷ Molnár Imre: Büntető és büntetőeljárás jogi alapelvek római jogi előzményei, Acta Jur. et Pol. (Szeged, 1976) 177. p.; Zlinszky, i. m. 160. és köv. p.

⁸ Álláspontunk szerint különösen az ókorban nem képzelhető el a bűncselekmény felderítése, az igazság megállapítása bizonyos kényszerítő eszközök nélkül. Ma is az a letartóztatás, többszöri meghallgatásra berendelés, szembesítés stb. Kétségtelen a kínvallatás kissé durva eszköz volt, de eredményes.

Mi kell ahhoz, hogy a bíró a bűnösséget megállapíthassa. A források ezt egyértelművé teszik. A vádlónak be kell bizonyítani, hogy a cselekményt a vádlott követte el és a bűnössége is megállapítható.⁹

Paulus írja az Ítéletekről c. könyvében a kínvallatással kapcsolatban a következőket:

... *sed instandum accusatori, ut id quod intendat comprobet atque vincat.*
(D.48.18.18.2)

A vizsgálónak (vádlónak) az a feladata, hogy amit állít azt bizonyítsa is be és győzze meg állításáról a bíróságot.

Hasonló ehhez Ulpianus nyilatkozata is, amikor Hadrianus császár leiratából idéz:

... *non utique in servi unius quaestione fidem rei constituendam, sed argumentis causam examinandam...* (D. 48.18.1.4.)

... nem szabad egyetlen rabszolga vallomására építeni a vádat, hanem bizonyítékokkal kell az ügyet vizsgálni.

Ugyanebben a titulusban Hadrianust idézve Ulpianus a következőképpen vélekedik:

... *cum suspectus est reus e. aliis argumentis ita probationi admovetur, ut sola confessio servorum deesse videatur* (D.48.18.1.1)

... a vádlott gyanús és más bizonyítékkal együtt tűnik teljesen valószínűnek a bizonyítás és ehhez csak a rabszolgák vallomása hiányzik.¹⁰

Gyanú nem elegendő a bíróság ítélethozatalához vélekedik Ulpianus

... *sed nec de suspicionibus debere aliquem damnari divus Traianus Adsidio Severo rescripsit. satius enim esse impunitum relinqui facinus nocentis quam innocentem damnari* (D.48.19.5. pr.)

Troajánus császár Adsidius Severushoz írt leiratában azt mondta: gyanú alapján nem lehet valakit elítélni, jobb ugyanis egy bűncselekményt büntetlenül hagyni, mint egy ártatlan embert elítélni.

Troajánus császár rendelkezéséből két következtetést is le lehet vonni. Az elkövető bűnösségét bizonyítani kell. Amíg ezt nem teszik a gyanúsítottat ártatlannak kell tekinteni. Ezekből egyértelműen következik az ártatlanság vétele, mindaddig, amíg az ellenkezője nincs bizonyítva.¹¹

A bírónak a meghallgatásokat úgy kell vezetnie, hogy a vádlott ártatlansága kiderülhessen.

... *Si non defendatur servi a dominis, non utique statim ad supplicium deducuntur, sed permittetur eis defendi vel ab alio, et qui cognoscit, debeat de innocentia eorum quaerere.* (D.48.19.19.)

Rabszolgák ellen indult büntetőeljárásban uruk védőként nem lépett fel, a törvény értelmében más is felléphet védőként, a bíró köteles ártatlanságuk vonatkozásában is lefoly-

⁹ E. Höbenreich: Überlegungen zur Verfolgung unbeabsichtigter Tötungen von Sulla bis Hadrian (SZ, 1990) 250. és köv. p.; Mommsen, i.m.: 429. és köv. p.

¹⁰ Zlinszky, i.m.: 160. és köv. p.

¹¹ Mommsen, i.m. 450. és köv. p.; Zlinszky, i.m. 38. p.

tatni a vizsgálatot. Ulpianus ugyan olyan esetet mutat be amikor rabszolgák a vádlottak, de ha a rabszolgák vonatkozásában úgy kell vezetni a vizsgálatot, hogy abból ártatlanságuk is kiderüljön, nem lehet kétséges a szabad státusú gyanúsítottakra is ez a szabály vonatkozott.

A textusból az is következik, hogy a vádlottakat megilleti a védelemhez való jog.¹²

Minden kétséget kizárólag következik ez Paulus következő szövegéből:

... *Cogniturum de Criminibus praesidem oportet ante diem palam facere custodias se auditurum, ne hi, qui defendendi sunt, subitis accusatorum criminibus obprimatur: quamvis defensionem quocumque tempore postulante reo negari non oportet, adeo ut propterea et differantur et custodiae.* (D.48.18.18.9)

A nyomozás vezetője köteles egy nappal a foglyokkal előre közölni a kihallgatás időpontját, hogy a kihallgatásra felkészülhessenek. ha a vádlott védőt kér, tőle ezt megtagadni nem lehet. ha a kihallgatás során kéri ezt, akkor a meghallgatást el kell napolni. Vagyis már az ún. nyomozati szakban joga van a gyanúsítottnak arra, hogy csak ügyvédje (védője) jelenlétében hallgassák meg! Ha ez csak a meghallgatás során jut eszébe, vagy a meghallgatás közben érzi úgy, hogy szüksége lehet a védőre, kérésére el kell a kihallgatást napolni.¹³

Ugyancsak a védelemhez való jogot erősíti meg Macer is (D.48.17.4.2) amikor azt mondja, hogy a beidéztet semmiféle határidő nem foszthatja meg a védelem jogától.

A gyanúsítottat megilleti a vallomástétel joga is:

... *MARCIANUS libro secundo publicorum Divi Severi et Antonini Magni rescriptum est, ne quis abseus puniatur: et hoc iure utimur, ne absentes damnentur: neque enim inaudita causa quemquam damnari aequitatis ratio patitur. Si autem gravius quis puniatur, puta in opus metalli vel similem poenam sive capitalem: hoc casu non est irroganda in absentem poena, sed absens requirendus adnotatus est, ut copiam sui praestet.* (D.48.17.1. pr és 1.)

Severus és Antonius császárok rendelkezése szerint — mondja Marcianus — távollétében senkit sem szabad elítélni. A méltányosság ugyanis nem tűri el, hogy valakit elítéljenek meghallgatása nélkül! Majd hozzáteszi Marcianus: ezzel a joggal élünk ma is. Ez a joggyakorlat. Kiemeli a jogász azt, hogy a különösen a súlyos büntetéssel (halál, kényszermunka) fenyegetett esetekben nem lehet eltekinteni a személyes meghallgatástól.

Attól a kénysztől vezetve, hogy a körözött és szándékosan bujkáló tettesekkel szemben mégiscsak szükségeltetik az eljárás lefolytatása, 1 év határidőt adtak a gyanúsítottak, hogy az idézést követően magát tisztázhassa (D.48.17.1.4). Ha ez alatt az idő alatt nem jelenik meg hatósági parancsra elővezetést rendelnek el, de ha ez sem vezet eredményre le lehet folytatni az eljárást és büntetést is ki lehet szabni (Ulp. D.48.19.5. pr).

¹² Zlinszky, i.m. 65. és köv. p.

¹³ Teljesen modern szabályozás a gyanúsított érdekében, ennél nagyobb biztosítékot a modern eljárásjoggal sem adunk.

Ez nyilvánvalóan nem a gyanúsított vallomástételi jogát korlátozza, hanem éppen ellenkezőleg, a makacsul távolmaradással szemben kényszer eljárást fogatosít.¹⁴

Kétségtelen, hogy a bizonyítás legfontosabb láncszeme a tanúk meghallgatása, mert a tettenérés kivételével a legbiztosabb támpontot az jelentette a hatóságok számára, ha voltak szavahihető szemtanúi az elkövetett cselekménynek.

A tanúbizonyítás mindig több problémát jelentett a hatóságok számára. Több tanú nem egyformán látta ugyanazt a cselekményt. A tanúk vallomástételénél sohasem volt kizárható bizonyos fokú elfogultsági tényező sem, akár negatív, akár pozitív irányban (rokonok, barátok, saját rabszolgák, haragosok stb.). Az is előfordult, hogy egyes személyek vonakodtak tanúvallomást tenni, nem akartak egy "jóemberük" ellen beszélni, ha tettek is vallomást bizonyos tényeket elhallgattak. Az idő múlása is sokszor elhomályosította a tanúk emlékezetét. Mindezek a körülmények odavezettek, hogy a gyakorlatban a tanúkihallgatás velejárója a kínvallatás lett.¹⁵

A forrásokban összefüggően három rész található, amely a tanúvallomásokkal foglalkozik. A *codex* (4.20) *de testibus* és a *Digesta* (22.5) *de testibus*, valamint a *Digesta*.48.18 a *de questionibus* címmel. Az első kettő a tanúkról szól általában, addig a harmadik rész a kínvallatással kapcsolatos rendelkezéseket tartalmazza. Az első kettő a tanúkról általában beszél, s így a szabályok vonatkoznak mind a magánjogi, mind a büntető perekre, addig a *Digesta* 48. könyvében található rész értelemszerűen a büntetőeljárásra szorítkozik.

A tanúkkal kapcsolatban a római jogászok két fontos kérdést vetettek fel. Ki nem lehet tanú, vagyis kik a "non idoneus tertis" fogalma alá eső személyek, és az "egy tanú nem tanú" (unus testis, nullus testis) kérdése. A forrásokban az első részre a válasz egyértelmű, a felsorolás szinte teljes körű, az utóbbi tekintetében, ha van is bizonyos elmentmondás — a forrásokban, és az irodalomban — a lényeg itt is egyértelműsíthető.¹⁶

A gyerekek 20 éves kortól tehetnek tanúvallomást (D.22.5.20).

A nők helyzete vitatott, de a források összevetéséből az állapítható meg, hogy ki-hallgathatók.

"*Colligitur etiam mulieres testimonii in iudicio dicendi ius habere*" – mondja Paulus (D.22.5.18) általánosítva, miután idézi a *lex Iulia de adulteris* szavait, mely szerint a házasságtöréssel kapcsolatos ügyben a nők kötelesek vallomást tenni.

Ugyancsak Paulustól származik az egyenes ági rokonok meghallgatási tilalma (D.22.5.9), valamint az oldalági rokonokra, a házastársakra, a felszabadító és a felszabadított közti viszonylatban és a patronus és a felszabadított viszonylatában a tilalom (D.22.5.4 és 5).

E mellett találkozunk még olyan tilalmakkal is, amelyek bizonyos függőségi viszonyban lévő emberekre (rabszolgák) (Rufinus. D.22.5.6) az állami tisztségek viselőire, a katonákra vonatkoznak (D.22.5.8 és 20).¹⁷

Az egy tanú kérdése. Kétségtelen ha nincs több tanú, az a jó ha legalább két tanú van, mondja Ulpianus (D.22.5.12).

¹⁴ Molnár, i.m. 178. p.

¹⁵ Természetesen lehet azon vitatkozni, hogy fizikailag, vagy pszichikailag gyakorolt a tanúkra vagy a gyanúsítottakra nagyobb hatást a kínvallatás lehetőségének a tudata, illetve maga a kínvallatás. A félénk, s alapján véve becsületes tanú ennek tudatában meggondolta, hogy az igazat mondja-e, elhallgasson-e valamint, vagy jöjjön a kínvallatás. Megkockáztatjuk, hogy a tanúk nagyobb részét (még az esetleges elfogultakat is) az igazság bevallására ösztönözte. Ami a vádlottakat illeti (különösen az elvetemültebbet), a fizikai megkínzás nagyobb hatással járt.

¹⁶ Mommsen, i.m. 401. és köv. p.

¹⁷ Mommsen, i.m. 411. és köv. p.

Constantinus császár leiratában a következő szöveg olvasható:

ut unius omnino testis responsio non audiat. (C.4.20.9)

Zlinszky¹⁸ a szövegből azt a következtetést vonja le, hogy nem kizárt az egy tanúra alapított ítélet. Kétségtelen, a szövegből az állapítható meg, hogy *általában* egy tanú vallomásra ne alapítsunk pert. Vagyis elvileg lehetséges, de nem javasolt.

Az viszont biztos, hogy a kínvallatás során nem elegendő a kínzás hatására tett egyetlen tanúvallomás az elítéléshez.

... non utique in servi unius questione fidem rei constituendam, sed argumentis causam examinandam. (Ulp. D.48.18.1.4).

Ulpianus a császári leirat álláspontját idézve, kimondja, hogy egyetlen rabszolga kínvallatás utáni vallomására nem lehet alapozni a vádat, ehhez más bizonyíték is kell. Vagyis egy tanú vallomása csak más bizonyítékkal együtt fogadható el.

Paulus (D.48.18.20) egy olyan esetet mutat be, amikor azzal vádolnak valakit, hogy a letett pénzt nem adta vissza. Egyetlen rabnő a tanú erre, akit kínvallatásnak vetnek alá, és vallomása alapján elítélték a gyanúsítottat, aki fellebbezett. Ez eredményre vezetett.

... Unius testimonio non esse credendum ideoque recte provocatum ... egy tanú vallomása nem elég bizonyíték.

A bemutatott forrásokból arra következtetésre lehet jutni, hogy büntető ügyekben egy tanú vallomása nem alapozhat meg büntető ítéletet, csak egyéb bizonyíték fennforgása esetén fogadható el.

A Digesta 48. könyvének 18. titulusa a kínvallatással foglalkozik. Ebből megtudjuk, hogy mind a vádlottakat (D.48.18.18), mind a tanúkat (D.48.18.1.2.3), valamint szabad embert (D.48.18.15) és rabszolgát (D.48.18.1) kínvallatásnak lehet alávetni.

A kínvallatás olyan ősrégi vizsgálati módszer, amióta bűncselekményt követnek el, és az állam megkísérli a cselekmény tettesének a felderítését. Rómában ezt a módszert épp olyan természetesnek vették, mint egyéb más bizonyítási módszert.

Ulpianus a császári leiratokból idézve (D.48.18.1) megállapítja, hogy a vizsgálatot nem kell azonnal kínzással kezdeni, nem kell feltétlenül bízni a kínvallatás eredményességében, csak a gyanú fennforgása esetén, és ha egyéb bizonyítékok valószínűsítik a vádat, kell ehhez az eszközhöz nyúlni.

Paulus Augustus császár leiratából idézi a következőket: Úgy vélem, hogy a kínvallatások nem minden esetben és személynél kívánatosak, de ha a különös kegyetlenséggel végrehajtott főbenjáró bűncselekményeknél (*capitalia et atrociora maleficia*) nem lehet másképpen felderíteni a tettest (D.48.18.8), kell alkalmazni.

Hasonlóképpen nyilatkozik Marciánus is Pius császár leirata alapján: ha az igazság másképpen nem deríthető ki, csak kínvallatás árán, akkor azt kell alkalmazni (*sed si aliter veritas inveniri non possit nise per tormenta, licet habere questionem* D.48.18.9)

Alkalmazása mind e nyomozás során, mind a bíróság előtt lehetséges. Több vádlott esetén Paulus különféle módszereket ajánl, célszerűségi szempontokat figyelembe véve az összebeszélés leküzdésére, illetve az akarat megtörésére, a cél mindig az igazság kiderítése kell, hogy legyen (D.48.18.18).

¹⁸ Mommsen, i.m. 401. és köv., 417. és köv. p.

A legtöbb forrás arról szól, hogy mikor nem lehet a kínvallatást alkalmazni, mintegy tanácsként a bíró számára, mert adott körülmények között elfogultság miatt nem lehet elérni a kívánt célt, illetve hamis vallomástételre vezet.

Beismerő vallomás esetében nincs szükség a kínvallatásra (Modestinus D.48.18.16).

Nem lehet kínvallatás alá vetni a terhes nőt és a 14 évesnél fiatalabb gyereket (D.48.18.10. – 48.19.3). Ez ellentétes a D.22.50.20-ban írtakkal, ahol a tanúvallomást 20 éves kortól tartotta Venuleius lehetségesnek, sokkal inkább Marcianus álláspontja a valószínűbb, életszerűbb, amikor 14 éves korig megy le.¹⁹

Nem szabad kínzásoknak alávetni azokat, akiket vádemelés nélkül vettek őrizetbe, hacsak nincs komoly gyanú ellenük (D.48.18.22).

A letartóztatás egymagában gyanússá tesz valakit, de egyéb körülményt is meg kell vizsgálni Paulus szerint, hogy ha a nyomozás kezdetén mindjárt a kínvallatáshoz nyúlunk.

Nem lehet testvért testvér elleni kínvallatással kényszeríteni, mivel neki még tanúskodnia sem kell, ha nem akar (D.48.18.1.10).

Általában a legtöbb tilalom a patrónus és a felszabadított személy viszonylatában, illetve a saját rabszolga vallomásának figyelmen kívül hagyásában olvasható. a bíró itt is szabadon mérlegelhet, éppúgy nem köteles a saját rabszolgának a vallomását ura ellen elfogadni, mint ahogy a vádlott-társakét sem, ha az nem támasztja alá meggyőződését.²⁰ (D.48.18.1.17–18.).

A bíró feladata eldönteni, hogy a rabszolga a vallomást csak a kínzás hatására tette, vagy a tett vallomás valósnak látszik, a haragosok vallomását sem szabad elfogadni, de különösen nem az ellenségét, ezért a bírónak a tényállás megismerése után, egyéb bizonyítékok számbavétele mellett, a vallomások ütköztetésével kell arról döntenie, hogy melyik vallomást fogadja el (D.48.18.1.22.27).

Csak a saját rabszolga vallomása alapján nem lehet sem elítélni sem felmenteni a gazdát (D.48.18.15).

Ugyancsak bírói mérlegelés körébe utalják a bűnözők egymás ellen tett vallomásaikat (D.48.18.26).

A felsorolt példák közül egyértelműen megállapítható, hogy a megengedett kínvallatást mindig az igazság kiderítésének érdekében kell alkalmazni. A bíró feladata e vallomások értékelése, mérlegelése. Ugyan a törvényhozó ad bizonyos ésszerűségi szempontokat a bírónak (saját rabszolga, ellenség, haragos vallomása) a tényállás megállapításánál, de végső soron a bírói mérlegelésre bízta a vádlotti, illetve tanúvallomások értékelését. A bíró a kínvallatást, és ennek eredményét csak egy láncszemnek tekintheti a többi bizonyítékkal való összevetésnél, azonban az tagadhatatlan, a bizonyítás egyik legfontosabb láncszeme.

¹⁹ Zlinszky, i.m. 68. és köv. p.

²⁰ Mommsen, i.m. 447. és köv. p.; Zlinszky, 66. és köv. p.

IMRE MOLNÁR

WÜRDIGUNG DER ZEUGENAUSSAGEN (FOLTER) IN FESTSTELLUNG DER SCHULD IM ANTIKEN RÖMISCHEN STRAFRECHT

(Zusammenfassung)

In dem antiken römischen Strafverfahrensrecht — in der Mehrheit der Fälle — galt als grundlegender Beweis das Bekenntnis der Parteien und der Zeugen. Die kaiserlichen Erlasse haben für die Richter bei den Zeugenaussagen und Geständnissen der Beklagten die Möglichkeit der freien Beweiswürdigung gesichert.

Es wurde einerseits im Interesse zur Sicherung der Unschuldvermutung vorgeschrieben, den Beschuldigten nur aufgrund bewiesenes Tatbestandes verurteilt zu können. Das Verhören der Beklagten wurde zunahe nach der modernen Verhältnissen garantiert. Dem Verhafteten mußte man z.B. vorher äußern, wann sein Verhören vorkommt. Der Beklagte durfte zum Verhören einen Advokat in Anspruch nehmen; wenn er zunächst solchen nicht verlangte, während des Verhörens aber seine Meinung verändert hat, das Verhören mußte vertagt und später, im Dasein eines Advokat weitergeführt werden.

Andererseits: Der Richter hatte das Recht, gegen die Verdächtigen und sogar gegen die Zeugen die Tortur anzuwenden. Die Methodé der Folter wurde vom Gesetz nicht bestimmt und so auch nicht beschränkt — es war dem Richter anvertraut, wann, gegen welchen Personen und in welchen Verbrechen er dieses Zwangsmittel handhabt. Das Ziel ist die Bestimmung der Wahrheit. Die kaiserlichen Erlasse haben nur einige vernunftvolle Beschränkungen vorgeschrieben (bei Minderjährigen).

Diese Regeln des Strafverfahrens, wenn auch widerspruchsvoll, haben das Ermitteln der Wahrheit gezielt.

SZABÓ ANDRÁS TUDOMÁNYOS MUNKÁINAK JEGYZÉKE

I. Monográfiák

1. A fiatalok és a büntetőjog. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1961.
2. Társadalmi-gazdasági fejlődés és a fiatal korosztályok bűnözése. (MTA Állam- és Jogtudományi Intézet kiadványai), Társadalom és Jog, 1972. 3. sz.
3. A büntett és büntetése. Gondolat Kiadó, Bp. 1979., 397 p.
4. Kriminálpszichológia. (Egyetemi jegyzet), Tankönyvkiadó, Bp.
5. Előrejelzés a visszesző bűnözés várható alakulásáról az 1979–1985 időszakra. BM Könyvkiadó, Bp. 1979. 301 p.
6. Bűnözés – ember – társadalom. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1980, 230 p.
7. A büntetőjog reformja. G & G Kiadó, Bp. 1992., 386 p.
8. Igazságosan vagy okosan? (Jogtudományi Értekezések sorozat), Akadémiai Kiadó, Bp. 1993., 132 p.

II. Tanulmányok

9. A nevelési helyzet alapproblémái a fiatalok börtönében. = Állam- és Jogtudomány, 1962. 387–406. p.
10. A freudizmus bűnözésmélete. = Magyar Filozófiai Szemle, 1964., 1. sz.
11. A kriminológiai alap kutatások elvi kérdései. = Állam- és Jogtudomány, 1963. 3. sz. 319–338. p.
12. A visszesző bűnözés kérdései. = Belügyi Szemle, 1964. 4. sz. 79–86. p.
13. A fiatalkori bűnözés kutatásának metodológiai kérdései. = Jogtudományi Közlöny, 1964. 11. sz. 597–602. p.
14. A technikai fejlődés és a modern viselkedési formák. = Társadalmi Szemle, 1964. május.
15. Kriminológia és kriminálpedagógia. = Állam- és Jogtudomány, 1965. 4. sz. 479–502. p.
16. A bűnöző karrier. = Belügyi Szemle, 1965. 3. sz. 61–70. p.
17. A büntetőintézeti életrend kriminológiai vizsgálata. = Kriminológiai Tanulmányok 4. köt., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1966. 105–121. p.
18. Theoretische Probleme der Methodologie der sozialistischen Kriminologischen Forschung. Jugendkriminalität und ihre Bekämpfung in der sozialistischen Gesellschaft. Berlin, Staatsverlag DDR, 1965.
19. The Questions of Principle of Basic Criminological Researches. = Acta Juridica, 1965. tom. VII., 65–90. p.
20. Nemzetközi összehasonlító kutatás a fiatalkori bűnözés és a gazdasági fejlődés összefüggéseiről. = Magyar Tudomány, 1965. 601–608. p.
21. Fiatalok bűnözők szubkultúrája. = Valóság, 1966. 3. sz. 69–75. p.
22. La délinquance juvenile en Hongrie. = Rééducation, 1966. juillet.

23. La sociotherapie des délinquents. = Revue International en Sciences Sociales, 1966. nov. 2. (Vermes Miklóssal társszerzőként)
24. Büntett és személyiség. = Állam- és Jogtudomány, 1966. 4. sz., 660–675. p.
25. A nevelő, átnevelő intézkedések és büntető szankciók. = Jogtudományi Közlöny, 1966. 11. sz., 565–574. p.
26. A fiatakorúak személyiségének megismerése a nyomozás során. = Belügyi Szemle, 1966. 5. sz., 43–50. p.
27. Criminologie et pédagogie criminelle. = Acta Juridica, 1967. 1–2. Tomus IX. 33–68. p.
28. Über den Strafvollzugskodex der Ungarischen Volksrepublik. = WGO Monatschrift für Osteuropäisches Recht, 1967. 3. sz.
29. Les mesures éducatives Les sanctions pénales Moyens existans pour les appliquer Choix de la mesure. 7e Congres de l'Association International des Magistrats de la Jeunesse, Paris 18 au 23 juillet, 1966. Melun Imprimerie Administrative, 1967.
30. Juvenile Delinquency in Hungary. = International Journal of Offender Therapy, 1967. no. 2.
31. Specializálódás és az egyetemi szervezet változásai a társadalomtudományokban. = Osztályközlemények, 1968. 2.
32. Társadalmi-gazdasági fejlődés és a fiatalkori bűnözés összefüggései. = Állam- és Jogtudomány, 1969. 3. sz., 429–459. p.
33. Rapport entre le développement socio-économique et le délinquance juvenile. = Acta Juridica, 1970. Tomus XII. 61–102. p.
34. Die Struktur der kriminalität in der sozialistischen Gesellschaft. = Acta Juridica 1970. Tomus XII. 256–263. p.
35. Az összehasonlító kriminológiai kutatások egyes kérdései. = Gazdaság és Jogtudomány, 1970. 1–2. sz.
36. A bűnözés struktúrája a szocialista társadalomban. = Állam- és Jogtudomány, 1970. 1. sz. 110–117. p.
37. The Correlation Between Juvenile Delinquency and Industriat Development. = The Sociological Review Monograph. 17. Hungarian Sociological Studies University of Keele, Keele, Staffs.
38. Modern szociológiai és kriminológiai elméletek a társadalmi-gazdasági fejlődés és a bűnözés kapcsolatáról. = Állam- és Jogtudomány, 1972. 1. sz. 61–90. p.
39. Kriminálszociológia. A szociológia ágazatai című kötetben. 1975.
40. Egy összehasonlító kriminológiai kutatás eredményei. = Jogtudományi Közlöny, 1976. 4. sz. 198–208. p.
41. Társadalmi-gazdasági fejlődés és a bűnözés összefüggései. A deviáns magatartás szociológiája. Gondolat Kiadó, Bp., 1979.
42. A beszámíthatóság és az ittasság büntetőjogi értékelése. = Magyar Jog, 1976. 3. sz., 177–185. p.
43. A jogászság megváltozott társadalmi szerepe. = Szociológia, 1975. 4. sz. 502–509. p.
44. A nevelés logikája és a büntetéskiszabás logikája. = Belügyi Szemle, 1977. 3. sz.
45. A Comparativ Criminological Research. = A socialist Approach to Comparative Law, Akadémiai Kiadó – Leyden, Sijthoff, Bp. 1977., (Szerk.: Szabó Imre – Péteri Zoltán)
46. A bűnözés társadalmi produktum. = Állam- és Jogtudomány, 1978. 2. sz. 132–189. p.

47. A kriminológiai kutatások tapasztalatai Magyarországon. = A belügyi tudományos kutatások időszerű kérdései. BM Könyvkiadó, Bp. 1979.
48. Haladó eszmék a büntetőjogi gondolkozásban a Tanácsköztársaság idején. = Jogtörténeti Értekezések. Magyar Jogász Szövetség, Bp. 1979. (Szerk.: Kovács Kálmán).
49. A Csemegi-kódex és a magyar polgári állam kiépítése. = Jogtudományi Közlöny, 1979. 4. sz., 201–206. p.
50. Büntetőjogunk története. A bosszútól a törvénykönyvig. = Élet és Tudomány, 1979. 25. sz.
51. Büntetőjogunk története. A Csemegi-kódextől maig. = Élet és Tudomány, 1979. 26. sz.
52. A büntetőjog szociológiájának problémái. = Jogtudományi Közlöny, 1980. 3. sz., 154–167. p.
53. Fiatalkorúak büntetőjoga. = Állam- és Jogtudományi Enciklopédia I. köt. (Sebes Ágnessel), Akadémiai Kiadó, Bp. 1980., 686–696. p.
54. Katonai büntetőjog. = Állam- és Jogtudományi Enciklopédia II. köt, Akadémiai Kiadó, Bp., 1980. 973–980. p.
55. Kriminálpszichológia. = Állam- és Jogtudományi Enciklopédia II. köt., Akadémiai Kiadó, Bp. 1980., 1052–1059 p.
56. Vannak "nehéz emberek" a rendőrségen is. = Jogtudományi Közlöny, 1981. 1. sz., 59–61. p.
57. Bevezetés a kriminálinformatikába. = Állam- és Jogtudomány, 1981. 2. sz.
58. Kriminálpolitikai és büntetőjogi törekvések a magyar büntető törvényhozás fejlődésében. = Acta Juridica, 1982. 2. sz. (Az 1979-ben rendezett finn-magyar büntetőjogi konferencia előadása).
59. Problems of the traffic criminal law in Hungary = Acta Juridica, 1983. 3. sz. (Az 1980-ban rendezett finn-magyar büntetőjogi konferencia előadása Helsinkiben.)
60. Les méthodes évaluatives appliquées. Az ENSZ Társadalomvédelmi Intézetének Ottawában (Kanada) 1978-ban rendezett szakértői értekeztetének előadása., 1978.
61. A bűnözés településhálózati megoszlása. = Belügyi Szemle, 1987. 10. sz., 3–13. p.
62. Les problèmes de la sociologie du droit pénal. = Acta Juridica, 1981. 3–4. sz. Tomus XXIII. 277–301. p.
63. A bűnözés prognózisa. = Jogtudományi Közlöny, 1982. 1. sz., 1–7. p.
64. Az uralkodó nézetek nem hatalmi nézetek a kriminológiában. = Jogtudományi Közlöny, 1982. 8. sz., 593–601. p.
65. Társadalmi beilleszkedési zavarok és a bűnmegelőzés. = Belügyi Szemle, 1984. 12. sz., 30–46. p.
66. Deviancia és bűnmegelőzés. = A társadalom védelme és a bűnözés megelőzése (Szerk.: Víg József), 1984. 173–177. p. (A visegrádi nemzetközi tudományos konferencia anyaga, Visegrád, 1984. május 15–17.)
67. Társadalmi beilleszkedési zavarok és a bűnmegelőzés. = Kriminológiai Közlemények, 1984. 2. sz.
68. Szemléletváltozás a bűnmegelőzésben. = Rendőrtiszti Főiskola Közleményei, 1983. 1. sz.
69. A bűnözésprognózisok szerkezeti hibáiról. = Belügyi Szemle, 1985. 4. sz., 79–81. p.
70. Új jelenségek a bűnözésben és a megelőzés. = Belügyi Szemle, 1987. 9. sz., 63–72. p.

71. A számítástechnika alkalmazása a kriminológiai kutatásokban. = A számítástechnika alkalmazása a jogi életben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1987. (szovjet-magyar közös kiadvány).
72. Changements de la politique de prévention en Hongrie. = Problèmes de jeunesse et régulation sociales Centre de Recherche Interdisciplinaire de Vaucresson, 1985.
73. A büntetőjogtudomány és a büntetőjog szociológiája. = Büntetőjogi szakirodalmi gyűjtemény. Tankönyvkiadó, Bp. 1987.
74. Bűnmegelőzési stratégiák. = Büntetőjogi szakirodalmi szöveggyűjtemény. Tankönyvkiadó, Bp. 1987.
75. A büntetőjogi tett fogalmának központi szerepe. = Büntetőjogi szakirodalmi szöveggyűjtemény. Tankönyvkiadó, Bp. 1987.
76. La situation des malades mentaux dans le droit pénal hongrois. Journées de la Société de Législation Comparée, 1985. = Revue International de Droit Comparée, 1985. 4. sz.
77. Az elmebetegek helyzete a magyar büntetőjogban. = Jogtudományi Közlöny, 1985. 9. sz., 521–526. p.
78. A bűnözés területi különbségeinek vizsgálata. TBZ Pilisszentkereszti konferencia előadása, litografálva, 1987. okt.
79. A magyarországi bűnözés várható alakulása az ezredfordulóig. = Kriminológiai Közlemények, 1987. 14. sz., 40–47. p.
80. A bűnözési földrajzról és a területi-regionális bűnözésről. = A fiatalok bűnözés tendenciái, okai. Nemzetközi konferencia Szegeden, 1985-ben, Szeged, 1987.
81. A plébános szándékai szerint harangozzunk. Vitacikk a szocialista kriminológiáról. = Belügyi Szemle, 1989. 8. sz.
82. A szocialista kriminológia fejlődéséről. = Belügyi Szemle, 1988. 2. sz., 59–61. p.
83. A kriminalitás regionális vizsgálatának kérdései. = Kriminológiai Közlemények, 1987. 18–19. sz., 120. p.
84. Büntetés vagy gyógyítás. = Kriminológiai Közlemények, 1988.
85. A bűnüldözési stratégiáról. = Belügyi Szemle, 1988. 12. sz., 3–8. p.
86. A büntetőjog reformja – a reform büntetőjoga. = Jogtudományi Közlöny, 1988/8. 459–462. p.
87. A bűnözés kihívása és a kriminológia válaszai. = Társadalomkutatás, 1988. 3. sz., 5–30. p.
88. Déviances et la prévention du crime. = Acta Juridica, 1988. 3–4. sz., Tomus XXX. 323–344. p.
89. Nem csak a büntetőjognak kell tanulnia a kriminológiától. = Felelősség és társadalom. Budapest, 1989. (Korreferátum Vigh József: Társadalom és felelősség című előadásához. Nemzetközi konferencia Siófokon, 1988. szeptember 19–24.)
90. Le droit pénal n'est pas le seul à puiser dans la criminologie. = Responsibility and Society, II. kötet 214–222. p. (Responsibility for Crimes and Infractions. International Conference 19–24. Sept. 1988. Siófok)
91. A büntetőjog reformjáról és a reform büntetőjogáról. = Kriminológiai Közlemények, 26–27., 1989. 44–94. p.
92. A szabálysértési jogterület kodifikálása. = Állam és Igazgatás, 1988. okt., 868–876. p.
93. A francia és amerikai jogrendszeri különbségek a büntetőjog alkotmányjogi kontrolljában. = Magyar Jog, 1989. 11. sz., 959–978. p.

94. *Déviances et prévention du crime.* = *Annales Internationales de Criminologie*, 1989. Vol. 27. No. 1–2. (A Nemzetközi Kriminológiai Társaság X. Kongresszusán tartott főreferátum).
95. *Elektronikus számítástechnika a jogi tudományos kutatásoknál.* = *Számítástechnika és a jog.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1989. (Szerk.: Borsi Zoltán–J.M. Baturin). 9. fejezet, 318–341. p. (Ugyanez oroszul is megjelent 1989-ben).
96. *Jogállami vagy racionális-determinista igazságszolgáltatás?* = *Belügyi Szemle*, 1989/7. sz., 64–68. p.
97. *A bűnfogalom jogi megítélése.* = *Jogtudományi Közlöny*, 1989. 4. sz., 167–172. p.
98. *A bűnözés társadalmi produktum.* (Kriminológiai szakirodalomgyűjtemény), Tankönyvkiadó, Bp. 1990. I. köt., 92–100. p.
99. *Új jelenségek a bűnözésben és a megelőzés.* (Kriminológiai szakirodalomgyűjtemény), Tankönyvkiadó, Bp. 1990. I. köt., 460–470. p.
100. *Egy összehasonlító kriminológiai kutatás eredményei.* (Kriminológiai szakirodalomgyűjtemény), Tankönyvkiadó, Bp. 1990. II. köt., 123–138. p.
101. *A bűnözés prognózisa.* (Kriminológiai szakirodalomgyűjtemény), Tankönyvkiadó, Bp. 1990. II. köt., 277–287. p.
102. *Koncepcionnie processii i izmenenyije i koncepcii pravoszudija.* = *Vengerszkei meridian* 1990/4. sz. 19–36. p.
103. *Párhuzamos vélemény a halálbüntetés megszüntetéséhez.* = *A halálbüntetés megszüntetése Magyarországon.* Dokumentumgyűjtemény. Halálbüntetést Ellenzők Ligája, Miskolc 1991., 132–134. p.
104. *La protection des droits de l'homme et la privation de liberté avant et pendant le jugement.* = *La privation de liberté dans le system penal et le droits de l'homme.* Haris Karatgas Kiadó, Athén 1991.
105. *Jogállamiság a német alaptörvényben.* = *Jogtudományi Közlöny*, 1991. 11–12. sz. 249–255. p.
106. *Relations between Constitutional and Criminal Law Systems.* = *Problems of Constitutional Development. Essays in Memory of Professor István Kovács.* (Ed. by Attila Rácz). Akadémiai Kiadó, Bp. 1993. 123–133. p.
107. *Megelőzés és arányos büntetés. Megjegyzések a büntetéstán újabb fejleményeihez Európában és az Egyesült Államokban.* = *Deviancia, emberi jogok, garanciák.* (A szociális képzés szakkönyvtára.) T-Twins Kiadó, Bp. 1993., 87–104. p.
108. *A bűnözés társadalmi produktum.* = *A deviancia szociológiája.* (A szociális képzés szakkönyvtára.) T-Twins Kiadó, Bp. 1993., 29–38. p.
109. *Az elmebetegek helyzete a magyar büntetőjogban.* = *A deviancia szociológiája.* (A szociális képzés szakkönyvtára.) T-Twins Kiadó, Bp. 1993., 232–243. p.
110. *Szabó András alkotmánybíró párhuzamos véleménye.* = *A deviancia szociológiája.* (A szociális képzés szakkönyvtára.) T-Twins Kiadó, Bp. 1993., 153–155. p.
111. *Az alkotmánybíráskodás alkotmányossága.* = *Világosság*, 1993. 4. sz., 73–80. p.
112. *Büntetőjogi gondolkodásunk jelenlegi állása.* = *Jogtudományi Közlöny*, 1992. 11–12. sz., 555–558. p.
113. *Büntetőpolitika és alkotmányosság.* = *Belügyi Szemle*, 1995/1. 4–14. p. (Az I. Országos Kriminológiai Vándorgyűlésen, 1994. szept. 29 – okt. 1. elhangzott előadás.)
114. *Időszerűek-e a "neopozitivisták" kriminológiai nézetek?* (Válasz Vigh József cikkére) = *Belügyi Szemle*, 1995/3. sz., 92–97. p.

115. Büntetési rendszer és arányosság. = Jogtudományi Közlöny, 1995/7–8. sz., 365–371. p.
116. Büntetőpolitika és alkotmányosság. = Jogtudományi Közlöny, 1995/9. sz., 418–424. p.
117. La criminologie comparée d'hier . . . aujourd'hui. = Perspectives actuelles en criminologie. (Actes du Colloque célébrant le 25 ème anniversaire du Centre International de Criminologie Comparée, les 27 et 28 février 1995, Montréal.) Centre international de criminologie comparée Université de Montréal 1996., 37–40. p.
118. Büntetőjog és alkotmánybíráskodás. = Emlékkönyv Dr. Tokaji Géza c. egyetemi tanár születésének 70. évfordulójára. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Juridica et Politica, Tomus XLVIII. Fasc. 1–20. Szeged 1996., 239–253. p.
119. A bűn és a büntetés erkölcsi kérdései. = Főiskolai Figyelő (A Rendőrtiszti Főiskola tudományos folyóirata). VII. évf. 1996/2. sz., 20–26. p.
120. Die strafrechtlichen Ideen und Richtungen bis zur Gegenwart. = Die Entwicklung der österreichisch-ungarischen Strafrechtskodifikation im XIX–XX. Jahrhundert. 2155–269. p. (Hrsg. Gábor Máthé – Werner Ogris), Bp., UNIO Verl. 1996., 269. p.
121. Szankciórendszer – büntetéskiszabás – büntetés-végrehajtás. = Harmadik Magyar Jogászgyűlés. (Szerk. Dr. Benisné dr. Györffy Ilona), Bp. 1996., 63–71. p. (A Magyar Jogász Egylet 1996. május 17–19. között Balatonfüreden tartott jogászgyűlésén elhangzott előadás).
122. Büntetőjogi dogmatika – alkotmányjogi dogmatika. 91–113. p. = Ünnepi Tanulmányok Horváth Tibor prof. 70. születésnapjára. (Szerk.: Farkas Ákos – Görgényi Ilona – Lévai Miklós), Bíbor Kiadó, Miskolc 1997., 428. p., Jogtudományi Közlöny 1997/7–8. sz. 293–302. p.

III. Szakfordítások

123. Szabó Dénes: Kriminológia és kriminálpolitika (Criminologie et politique Criminelle) 470 p. (Megjelenés alatt a Gondolat kiadónál).
124. Louis Favoreu: Politika a jog fogságában.
125. Szabadság és biztonság. Az új francia Büntető Törvénykönyv tervezete és az ezt indokoló tanulmányok.

TARTALOM

Előszó (Molnár Imre)	5
Andrássy Adél: A termelési tényezők helyettesítése és a műszaki fejlődés szétválasztása a neoklasszikusoknál	7
The Separation of the Substitution of Production Factors and the Technological Process in the Neoclassical Theory (Summary)	26
Elemér Balogh: Ein Beitrag zur Problematik der Verdachtsstrafe	27
Adalék a "gyanúbüntetés" kérdéséhez (Összefoglalás)	32
Besenyey Lajos: De lege ferenda gondolatok az öröklési jog köréből	33
Gedanken de lege ferenda über das Thema "Erbrecht" (Zusammen- fassung)	44
Blazovich László: Gondolatok az Alföld középkori település-hálózatáról	45
Thoughts about the Network of the Settlements of the Great Hungarian Plain in the Middle Ages (Summary)	56
Blutman László: Az ártatlanság vélelmének hatóköre az európai alapjogokban	57
The Scope of the Presumption of Innocence in the European Basic Rights (Summary)	76
Bodnár László: Igazságtétel – most már kizárólag a nemzetközi jog alapján?	77
Justice on 1956 in Hungary — Now only by International Law? (Summary)	84
Botos Katalin: Bankfelügyelet az EU-ban	85
Banking Supervision in the EU (Summary)	102
Cséka Ervin: Korszerűsödő alapelvek a büntető eljárásban	103
Principes fondamentaux modernisés en procédure pénale (Résumé)	120
Fábián György: A vegyes választási rendszer és reformja	121
The Mixed Electoral System and its Reform (Summary)	133
Fantoly Zsanett: A jogi személyek büntetőjogi jogalanyiségének kérdésköre a holland és francia jogban, tekintettel a küszöbön álló magyar szabályozásra Corporates Criminal Liability with Regards to the "de lege ferenda" Hungarian Regulation (Summary)	147
Homoki Nagy Mária: A magyar magánjogi kodifikáció első lépései	149
Die Anfänge der privatrechtlicher Kodifikation in Ungarn (Zusammenfassung)	160
Juhász Zsuzsanna: A börtönnépesség alakulása egyes közép- és kelet-európai országokban a rendszerváltás után	161
The Prison Population in Some Central and Eastern European Countries after the Political Changes (Summary)	170
Jenő Kaltenbach: Die Rechtsstellung der Minderheiten in Ungarn	171
A kisebbségek jogállása Magyarországon (Összefoglalás)	183
Karsai Krisztina: A magyar és a német kábítóser-büntetőjog alapjai	185
Grundlagen des Betäubungsmittelstrafrecht in Ungarn und in Deutschland (Zusammenfassung)	208
Lőrinczy György: Gondolatok a bizonyítási eljárás törvényességéről a büntető eljárásban	209
Ideas about the Legality of Evidence in the Criminal Procedure (Summary)	234
Merényi Kálmán: A prostitúció jelenkori helyzete Magyarországon	235
Le tableau actuel de la prostitution en Hongrie (Résumé)	242
Molnár Imre: Tanúvallomások (kínvallatás) értékelése a bűnösség megállapításánál az ókori római büntetőjogban	243
Würdigung der Zeugenaussagen (Folter) in Feststellung der Schuld im antiken römischen Strafrecht (Zusammenfassung)	250

<i>Nagy Ferenc: A büntetőjog legújabb változásairól – nemzetközi és hazai kitekintés alapján</i>	251
Über die neuesten strafrechtlichen Änderungen – Ausländischer und ungarischer Überblick (Zusammenfassung)	264
<i>Károly Nagy: Le sujet du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes</i>	265
A népek önrendelkezési jogának alanya (Összefoglalás)	282
<i>László Nagy: The Worker's Participation in the Employer's Decision-making in Central and Eastern Europe</i>	285
A munkavállalók részvétele a munkáltató döntéseiben Közép- és Kelet-Európában (Összefoglalás)	295
<i>Paczolay Péter: Az európai uniós tagság politikai feltételei az Európai Bizottság véleményének tükrében</i>	297
The Political Criteria of the Membership in the European Union in the Opinion of the European Commission (Summary)	304
<i>Pócsik Ilona: Büntetőpolitikai irányváltás Angliában az 1990-es években, avagy egy paradigma utóélete</i>	305
Change of Direction in Criminal Policy in England and Wales in the 1990s: the Withering Paradigm of Proportionality (Summary)	324
<i>Ruszoly József: Az erdélyi választójog történetéhez (1848–1872)</i>	325
Zur Geschichte des Wahlrechtes in Siebenbürgen (1848–1872). (Inhalt)	352
<i>Stipta István: Az 1875. évi osztrák közigazgatási bíróság hatása a magyar közigazgatási jogvédelemre</i>	353
Der Einfluß des österreichischen Verwaltungsgerichtshofes auf die Gestaltung der Rechtskontrolle der Verwaltung in Ungarn (Zusammenfassung)	362
<i>Trócsányi László: A központi államszervezet egyes alkotmányjogi kérdései</i>	363
L'articulation entre les organes de l'Etat (Résumé)	372
<i>Szabó András tudományos munkáinak jegyzéke</i>	373